

N:o 6.

Ank. till Riksd. kansli den 9 april 1891, kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af §§ 17, 24 och 25 riksdagsordningen.

Vid innevarande riksdag hafva inom kamrarne blifvit väckta tre, till konstitutionsutskottet hänvisade, motioner, nemligen inom Första Kammaren, n:o 35, af herr *Adelsköld*, och inom Andra Kammaren, n:o 2, af herr *Beckman*, och n:o 169, af herr *G. Ericsson* från Stockholm, i hvilka förslag till ändringar i riksdagsordningen framställas, i syfte att be- trygga rätten för flertalet af valmännen inom de särskilda valkretsarna att bestämma utgången af riksdagsmannaval.

I nämnda motioner föreslås

af herr *Adelsköld*:

att § 17 i gällande riksdagsordning gifves följande förändrade lydelse:

§ 17.

Vid så väl elektors- som riksdagsmannaval tillkomme hvarje rö- stande en röst. För att vara vald till ledamot i Andra Kammaren for- dras *vid omedelbara val* att hafva erhållit minst hälften utaf de afgifna rösterna samt minst en fjerdedel af de i röstlängden inskrifna väljares antal, skolande, om ett sådant antal röster icke tillfaller någon, nytt val anställas, hvarvid den är vald, som erhållit de flesta af de då af- gifna rösterna.

Vid *medelbara* val fordras för att vara vald till ledamot af Riksdagens Andra Kammare minst hälften af elektorernas röster, skolande, derest sådant rösteantal vid valet icke uppnås, men mer än halfva antalet elektorer dervid är tillstädes, nytt val genast anställas, hvarefter den är vald till riksdagsman, som erhållit de flesta af de afgifna rösterna; hvaremot, om icke mer än hälften af elektorerna vid första valet är tillstädes och deltagar i valet, nytt val skall utsättas och anställas, hvarvid den är vald, som erhållit flesta antalet röster.

Skulle rösterna utfalla lika på flera personer, skall den till åren äldste förklaras vald;

af herr *Beckman* — hvilkens motion tillika innehåller förslag till ändringar i riksdagsordningen jemväl i andra afseenden — att Riksdagen måtte antaga och till vidare grundlagsenlig behandling förklara hvilande följande förändrade lydelse af nedanstående paragraf i riksdagsordningen:

§ 25.

Befinnes vid riksdagsmannaval -- — — — — ogild.

Om vid elektors- eller riksdagsmannaval afgifna valsedlar förklarats ogiltiga till mer än halfva antalet, och detta förhållande finnes inverka på valets utgång, skall nytt val anställas.

Ogillas riksdagsmannaval i anledning af deröfver anförda besvär, skall den pröfvande myndigheten förordna om anställande af nytt val, men icke må annan än den vid valförrättningen utsedde af myndigheten förklaras för riksdagsman;

samt af herr *Ericsson*:

1:o att ur 17 § riksdagsordningen orden: »Den, som dervid erhållit de flestes röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal», måtte utgå; samt

2:o att 24 § riksdagsordningen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Vid val af riksdagsmän vare den eller de valde, som erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. När ej hela det antal riksdagsmän, som väljas skall, vid första omröstningen blifvit utsedt, låte valförrättaren ofördröjligen företaga ny omröstning till utseende af den eller de

återstående. Dervid må endast röstas mellan dem, som förra gången, utan att vara valde, erhållit de flesta rösterna, till ett antal af två gånger så många, som riksdagsmän då äro att välja; och äro de valde, som då de flesta rösterna erhållit. Mellan lika röstetal skilje lotten.

Rösträtt vid — — — — sig inställer.»

Enligt herr Adelskölds förslag skulle således, för att vid val af ledamot till Andra Kammaren någon må anses hafva blifvit utsedd till riksdagsman, erfordras ej mindre att en viss del af de röstberättigade i valet deltagit, än äfven att minst hälften af de afgifna rösterna tillfallit samma person. I nära öfverensstämmelse med sistberörda fordran innehåller herr Ericssons förslag, att vid val af riksdagsmän endast den skall anses vald, som erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, och anser nämnde motionär, att i detta afseende samma bestämmelser böra gälla för val såväl till Första som Andra Kammaren. I händelse det efter dessa grunder förrättade valet ej blifvit afgörande, skall, enligt båda motionärernas förslag, nytt val anställas, dervid den är vald, som erhållit de flesta af de då afgifna rösterna. För dessa senare val innehåller herr Ericssons förslag derjemte den särskilda bestämmelsen, att dervid må röstas endast mellan dem, som, utan att hafva blifvit utsedde, vid det föregående valet erhållit de flesta rösterna, till ett antal af två gånger så många, som vid det senare valet skola väljas.

Herr Beckman afser med sitt förslag att förekomma, att riksdagsmannaval skulle kunna få en utgång, som strede mot åsigten hos valmännens flertal, derigenom att på grund af fel, begångna af de väljande, deras röstsedlar måste i större utsträckning kasseras. Han föreslår i detta afseende, att nytt val skall anställas, om vid elektors- och riksdagsmannaval afgifna valsedlar förklarats ogiltiga till mer än halfva antalet, derest nemligen detta förhållande finnes inverka på valets utgång. Derjemte framställer han i samband dermed, att myndighet, som, i anledning af anförda besvär öfver val, haft att pröfva desamma, ej må ega förklara annan än den vid valförrättningen utsedde för riksdagsman, samt att den pröfvande myndigheten skall förordna om anställande af nytt val, i händelse riksdagsmannaval ogillas.

I öfrigt innehålla de framställda förslagen ej någon annan förändring i gällande stadganden, än att herr Adelsköld i stället för bestämmelsen i § 17 riksdagsordningen, att lotten skall skilja mellan dem, som vid elektors- och riksdagsmannaval erhållit lika röstetal, vill hafva stadgadt, att i detta fall den till åren äldste skall förklaras vald.

Erfarenheten har, enligt utskottets åsigt, ej i någon mån visat behovet af en bestämmelse om, att vid riksdagsmannaval en viss del af de röstberättigade skola hafva i valet deltagit, för att detta må anses giltigt. Någon egentlig fördel synes ej heller kunna vinnas genom ett dylikt stadgande, men deremot skulle det säkerligen medföra en betydande olägenhet på grund af de många omval, som derigenom skulle förorsakas; och kan utskottet därför ej tillstyrka bifall till hvad herr Adelsköld i detta afseende föreslagit.

Hvad angår det i herrar Adelskölds och Ericssons motioner framställda förslag, att den första omröstningen vid riksdagsmannaval skulle vara för valets utgång afgörande endast i de fall, då absolut majoritet dervid uppnåtts, hafva framställningar i enahanda syfte varit föremål för Riksdagens pröfning vid riksdagarne åren 1885 och 1887 på grund af då väckta motioner (motioner i Andra Kammaren år 1885, n:o 143, och år 1887, n:o 68, af herr C. J. Petersson i Eksebo), utan att vid dessa tillfällen hafva vunnit understöd af konstitutionsutskottet eller bifall af någöndera af Riksdagens kamrar.

Ehuru ett riksdagsmannaval bör om möjligt blifva uttryck af uppfattningen hos valmännens flertal, synes det likväl ej utskottet lämpligt att, såsom motionärerna föreslagit, anställa nytt val, i händelse vid ett riksdagsmannaval det visat sig, att ingen erhållit absolut majoritet. Af ett sådant val synes nemligen framgå, att ingen af de vid valet ifrågakomna af de väljandes flertal ansetts i *främsta* rummet böra blifva valkretsens representant. Ett nytt val kunde visserligen understundom gifva ett annat och med valkretsens åsigt bättre öfverensstämmande resultat, än om, såsom enligt gällande bestämmelser, den, som erhållit de flestas röster, omedelbart förklaras vald. De fall, då detta kunde antagas blifva förhållandet, skulle likväl, enligt utskottets åsigt, blifva jemförelsevis få, och den fördel, som af en dylik anordning vunnas, komme säkerligen ej att uppväga den olägenhet, som deraf skulle uppstå. Det antal fall, då omval på denna grund finge företagas, blefve nemligen mycket stort redan efter nuvarande förhållanden att döma, och det komme uppenbarligen att efter förändringens genomförande än ytterligare stegras.

Ett antagande af hvad motionärerna föreslagit skulle för öfrigt ej heller medföra trygghet för att det senare valet komme att gifva ett säkert uttryck för majoritetens inom valkretsen mening. Beträffande herr Adelskölds förslag torde detta få anses uppenbart, då enligt detta valet vid den senare omröstningen vore i alla afseenden lika obegränsadt som vid den föregående. Enligt herr Ericssons förslag skulle

visserligen vid det senare valet omröstning endast få ske mellan dem, som förut fått de högsta röstetalen, till dubbla antalet af dem, som skola väljas; men det kan dock, såsom konstitutionsutskottet vid föregående tillfällen anført, inträffa att t. ex. i en stad, som har att utse två riksdagsmän, 1,000 valmän deltaga i valet, och att dervid af de fyra personer, som då komma under omröstning, A. erhåller 900, B. och C. hvardera 450 och D. 200 röster. Dessutom lemna förevarande förslag obeaktade just de hithörande förhållanden, i fråga om hvilka, enligt utskottets åsigt, en rättelse företrädesvis hade bort sökas. Trots densamma skulle de olägenheter väsentligen komma att kvarstå, som visat sig deri, att ett flertal af de valberättigade helt och hållet kunna utslutas från att inverka på valets utgång derigenom, att deras afgifna röster blifva kasserade på grund af ett af de väljande begånget, ofta ganska ursäktligt misstag. Det är nemligen gifvet att vid beräkning af den enligt förslagen erforderliga, absoluta majoriteten icke några andra röster finge räknas än de, som af valförrättaren eller den högre myndigheten blifvit godkända, och att det således fortfarande kunde inträffa, att en obetydlig minoritet bestämde valets utgång. Hvad särskildt herr Ericssons förslag angår, skulle genom dettas antagande ställningen ej blifva synnerligen förbättrad för majoriteten, äfven om nytt val uti dessa fall komme att anställas. Då nemligen valmännen vid det nya valet endast finge välja på ett visst antal af dem, som vid den föregående omröstningen erhållit röster, men majoriteten, hvars röster förklarats ogilda, naturligtvis ej i någon mån medverkat till bestämmande af mellan hvilka det således vid det senare valet skall röstas, så blefve följdén, att majoriteten vore inskränkt till att rösta på dem, som blifvit uppställda af minoriteten.

Då sålunda genom de af herrar Adelsköld och Ericsson i förevarande afseende föreslagna ändringar i riksdagsordningen en betydlig olägenhet skulle förorsakas genom den mängd omval, som deraf komme att framkallas, utan att likväl vunnnes säkerhet för att flertalets röster skulle bestämma utgången af valen, samt då derigenom den olägenhet ej kunde anses upphäfd, som uti ifrågavarande afseende uppväckt de väsentliga klagomålen, finner utskottet sig ej kunna tillstyrka nämnda förslag.

Hvad beträffar de förslag, som innehållas i herr Beckmans motion, så hafva deremot svarande förslag framstälts vid tre föregående riksdagar (motioner i Andra Kammaren år 1887, n:o 52, af herr Hammarlund och i Första Kammaren år 1888, n:o 40, och 1889, n:o 18, af herr von Ehrenheim) utan att då hafva vunnit understöd af konstitutionsutskottet

eller bifall af Riksdagen. Första Kammaren visade likväl genom sitt beslut vid 1888 års riksdag, att den då gillade förslaget syfte.

Utskottet anser, att ett verkligt behof framträdt af en sådan ändring i grundlagen, att ej en minoritet af de röstande må kunna tillsätta riksdagsmän, ehuru omröstningen vid valet utvisat, att emot denna minoritet står ett bestämdt flertal af valmännen, fastän detta flertal på grund af något af detsamma vid valet begånget fel ej kunnat bestämma dettas utgång. Rättelse i detta förhållande synes utan svårighet kunna, på sätt motionären föreslagit, ernås genom anställande af nytt val, i händelse mer än hälften af de afgifna rösterna vid första omröstningen blifvit ogillade, och underkännandet af dessa röster inverkat på valresultatet. Att meddela dylik bestämmelse äfven i fråga om elektorsval är dock, enligt utskottets förmenande, ej nödigt, då sådana endast i undantagsfall äro af beskaffenhet att dervid möjligen förekommande oegentligheter inverka på riksdagsmannavalets utgång. Till vinnande af större tydlighet torde derjemte herr Beckmans i förevarande afseende framställda förslag böra undergå en viss redaktionsförändring.

Herr Beckmans förslag, att, om riksdagsmannaval ogillas i anledning af anförda besvär, den pröfvande myndigheten skall vara skyldig förordna om anställande af nytt val och icke eger befogenhet att förklara annan för riksdagsman än den vid valförrättningen utsedde, skulle leda till, att om t. ex. en person erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, men dessa utan laga skäl förklarats ogilda, en sådan origtig kassering ej kunde af högre myndighet rättas, utan ett nytt val måste anställas, som måhända kunde gifva ett helt annat resultat än det först hållna. Om vidare en valförrättare begått det felet att låta obehöriga personer deltaga i riksdagsmannavalet, skulle, äfven om det kunde utrönas, på hvilken eller hvilka de obehöriga röstat, en sådan felaktighet ej heller kunna afhjelpas på det enkla sättet, att de af obehöriga personer afgifna röster af den pröfvande myndigheten ej togos med i beräkning. Likaså skulle, enligt motionärens förslag, nytt val blifva behöfligt, om valförrättaren, i följd af origtigt sammanräknande af rösterna, förklarat annan person vald än den, som rätteligen erhållit de flesta rösterna. Utskottet håller dock före, att under dylika förhållanden den högre myndigheten bör ega befogenhet att undanrödja verkan af det origtiga beslutet och förklara den vald till riksdagsman, som erhållit de flestes röster. Den pröfvande myndigheten, som förklarar annan för riksdagsman än den vid valtillfället utsedde, afgör ju endast, hvilken bland de vid valet ifrågakomna, som enligt valmännens mening, sådan den vid valtillfället kommit till uttryck, bör representera val-

kretsen, och någon anledning att fränkänna vederbörande myndighet denna befogenhet synes desto mindre förefinnas, som den nu föreskrifna behandlingen af riksdagsmannavalen ej kan sägas i något afseende hafva varit egnad att gifva föreställning om något obehörigt intrång från myndigheternas sida.

Hvad slutligen angår den af herr Adelsköld föreslagna förändringen i § 17 riksdagsordningen, att vid lika röstetal den till åren äldste skall förklaras vald, synes denna ej vara af behovet påkallad, och anser sig utskottet fördenskull böra afstyrka densamma.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer utskottet:

1:o) att herr Adelskölds motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) att herr Ericssons motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

3:o) att herr Beckmans motion icke måtte till annan Riksdagens åtgärd föranleda än att Riksdagen till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antager följande förslag till förändrad lydelse af

Riksdagsordningen

§ 25.

Befinnes — — — — ogild.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilda och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

Stockholm den 9 april 1891.

På utskottets vägnar:

O. Bergius.

Reservationer:

af herr *Vahlin*, beträffande andra punkten; samt
af herrar *Bergius*, *Gilljam* och *Unger*:

»Mot det af utskottet föreslagna tillägget till § 25 riksdagsordningen få vi härmed anföra vår reservation. Ett liknande tillägg föreslogs af en motionär vid 1887 års senare riksdagssammanträde och af en annan motionär vid 1888 och 1889 års riksdagar. Förslaget afstyrktes alla tre gångerna af utskottet och blef i sammanhang dermed afslaget af båda kamrarna med det undantag, att Första Kammaren vid 1888 års riksdag, med afslag å utskottets hemställan, beslöt, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ändringar i riksdagsordningen i den af motionären anvisade riktningen. — Till stöd för vår uppfattning tillåta vi oss ur konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8 för 1889 anföra följande:

»I anledning af en vid 1887 års till den 2 maj inkallade lagtima riksdag väckt motion om tillägg till § 17 eller 25 riksdagsordningen, af innehåll att, om vid elektors- eller riksdagsmannaval minst halfva antalet af de afgifna rösterna kasserats, nytt val skulle anställas, yttrade utskottet i sitt utlåtande n:o 4, att, ehuru utskottet erkände det oegentliga deruti, att i följd af valsedlars ogillande en annan förklarades vald till riksdagsman än den, hvilken valmännens flertal velat hugna med sådant förtroende, utskottet likväl ansåge sig böra framhålla, att motionärens syfte, att riksdagsmannavalen måtte blifva ett sant uttryck af majoritetens bland valmännen åsigter, ej vunnes genom det af honom framställda förslaget. Det vore nemligen icke säkert, att de ogillade valsedlarne afgifvits på samma person, eller att valet utan sådant ogillande af röstsedlar inneburit ett uttryck af majoritetens åsigter.

»Detta yttrande eger, enligt utskottets förmenande, i hufvudsaklig mån giltighet jemväl med afseende på föreliggande motion. Bifall till deri föreslagna stadganden skulle nemligen hafva till följd, att, om ett riksdagsmannaval utfallit t. ex. så, att A. erhållit 150 röster samt B. och C. hvardera 100 röster, och någon anmärkning mot rösternas giltighet icke förekommit, valet varder bestående och A. utsedd till riksdagsman, men att, i händelse de på B. och C. afgifna röster, i följd deraf att dessa icke äro valbare, eller af annan orsak, förklarades ogiltiga, nytt

val skall ega rum. Enligt utskottets uppfattning förefinnes icke något skäl till olika förfaringssätt i dessa två fall. Har åter majoriteten af valmännen gifvit sina röster åt *en* person, som icke varit valbar, synes denna omständighet icke ovilkorligen böra medföra rätt för dem att vid ett nytt val uttrycka sin åsigt om, hvilken person i den först valdes ställe bör till riksdagsmannakallet komma i fråga. En viss grad af vaksamhet måste nemligen alltid iakttagas af den, som vill tillgodonjuta en rätt, och vid en så vigtig handling som riksdagsmannaval synes denna pligt icke kunna efterlätas. Finnes något liffigare intresse för valet bland de röstande, torde det i allmänhet icke erbjuda synnerligen stora svårigheter att förvissa sig om, huruvida den, åt hvilken de vilja gifva sina röster, är valbar. Går alltså valmannen till sitt värf, utan att hafva förskaffat sig visshet härutinnan, eller äfventyrar han sin röst, oaktadt han har anledning att känna sig tveksam, torde det icke vara oberättigadt, att de, som förfarit med större omtänksamhet, äfven blifva bestämmande vid valet. Majoritetens inflytande på riksdagsmannavalen, såvida detsamma är beroende af valmännens känedom om deras valbarhet, som komma under omröstning, kan därför, utan lagstiftningens hjälp, i de flesta fall betryggas derigenom, att valmännen med mera sjelfständighet och intresse förbereda sig på denna förrättning. I den mån vårt folk utvecklar sig i politiskt afseende, skola äfven de nämnda egenskaperna allt mer verka derhän, att vid riksdagsmannavalen majoritetens mening blifver gällande.

»Detta syftemål, om det genom lagbestämmelser skall vinnas, synes öfverhufvud icke kunna uppnås, såvida icke till de af motionären föreslagna stadganden jemväl meddelas föreskrift om absolut majoritet. Denna grundsats tillämpas visserligen nu vid landstingsmannavalen på det sätt, att, om ingen vid första omröstningen erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, ny omröstning skall anställas emellan dem, som erhållit de flesta rösterna, till dubbla antalet af dem, som skola väljas, dervid den är vald, som vid den senare omröstningen fått de flesta rösterna, således icke ovilkorligen mer än hälften; men för öfrigt är principen om absolut majoritet i det hela främmande för vårt valsätt. Ehuru utskottet, såsom redan blifvit antydt, delar motionärens åsigt om önskvärdheten af att riksdagsmannavalen måtte blifva ett uttryck af uppfattningen hos valmännens flertal, anser utskottet sig likväl icke böra tillstyrka en lagbestämmelse om absolut majoritet vid ifrågavarande val. Ty, såsom utskottet framhöll i sitt vid 1885 års riksdag afgifna betänkande n:o 9 i anledning af en då väckt motion, som afsåg tillämpning vid riksdagsmannaval af det vid landstingsmannaval före-

skrifna valsätt, hvarken kan eller bör det åsyftade önskningsmålet vinnas, så att säga, på konstladt sätt — genom att tvinga valmännen att rösta på andra, än de sjelfve vilja. Dessutom skulle en dylik föreskrift tvifvelsutän ofta föranleda omval och dermed förenade olägenheter.»
